

ІННОВАЦІЙНО - ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Б. С. Гузар, кандидати економічних наук

О. Т. Прокопчук, кандидати економічних наук

К. М. Мельник, кандидати економічних наук

Уманський національний університет садівництва

В статті значна увага приділяється сучасному стану інвестиційного клімату та проблемам інноваційно - інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору національної економіки України. Проаналізовано обсяги прямих іноземних інвестицій залучених в національну економіку країни та аграрний сектор. Також розглядається динаміка і структура капітальних інвестицій і інновацій та джерел їх фінансування, Встановлено основні причини зниження інноваційно - інвестиційної привабливості в аграрний сектор. Визначено основні напрями удосконалення механізмів фінансового забезпечення інвестиційно – інноваційної діяльності.

Ключові слова: національна економіка, аграрний сектор, інвестиції, інновації, інвестиційна діяльність, інноваційний розвиток, прямі іноземні інвестиції, джерела фінансування, капітальні інвестиції, власні кошти, кошти державного бюджету, іноземні інвестори, кредити банку.

Постановка проблеми. Аграрна сфера економіки – є одним з найважливіших елементів економічної системи України, що визначає місце національної економіки у міжнародному поділі праці, динаміку її конкурентоспроможності тощо. Тож основним завданням сучасної державної економічної політики є розробка та здійснення заходів із прискорення розвитку аграрної сфери економіки. На жаль, на сьогодні фінансово-економічний стан аграрного сектору і рівень його розвитку в умовах ринкових перетворень зазнав значної руйнації. Зазначені обставини зумовлюють проведення державою активної політики по забезпеченню фінансової стабілізації підприємств та зміцненню їх фінансового стану.

Для ефективного ведення сільського господарства є потреба в оновленні та удосконаленні основних засобів технічно-технологічного забезпечення виробництва, впровадженні наукових розробок, що потребує впровадження інновацій та інвестування сільського господарства з метою прискорення його

розвитку та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України. Так, активізація інвестиційно-інноваційного процесу в аграрному секторі вітчизняної економіки є важливою та актуальною як в теоретичному розумінні, так і в практичному застосуванні.

В аграрній сфері економіки розвиток інноваційної діяльності стримується внаслідок недосконалості законодавчої бази та недостатнього державного стимулювання інноваційної діяльності, обмеженості внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій та неможливості їх швидкої мобілізації, низького рівня інвестиційної привабливості галузі.

Реалізація інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства передбачає необхідність постійного удосконалення державної інноваційно-інвестиційної політики як складової аграрної політики та елемента державного регулювання сферою економіки. Саме належне здійснення державного управління шляхом державної підтримки щодо забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного сектора економіки сприятиме підвищенню його інвестиційної привабливості. Так, основним із завдань аграрної інноваційно-інвестиційної політики на найближчу перспективу є забезпечення стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів шляхом надходження інвестиційних ресурсів за рахунок різних джерел фінансування й ефективного їх використання.

Інноваційна діяльність є цілеспрямованим функціонуванням суб'єкта щодо створення, провадження у виробництво і просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТП, які приносять прибуток. Без інноваційних процесів не зможуть відбуватися структурні перетворення, динамічне економічне зростання і виведення економіки України на шлях стійкого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам державного регулювання, формування і реалізації інвестиційної політики, становлення економічного механізму інвестиційної діяльності в сільському господарстві України присвячені наукові праці багатьох вчених - економістів, зокрема К.С. Берестового, О.Г. Бобрової, О.А. Бондаренка, О.П. Бондарчука, С.О. Гуткевич, О.В. Кристального, П.Т. Саблука, О.М. Дуфенюк, М.І. Кісіля, М.М. Кропивко, В.В. Ковальова, М.Ю. Коденської, Г.П. Лайка, А.В. Чупіса, В.С. Шебаніна та ін. Проблеми інноваційної політики розглядалися в роботах В.М. Гейця, М.Ю. Коденської, В.В. Россохи, Ю.В. Яковця, П.І. Федулової, І.О. Галиця, Г.Є. Мазнева та ін. Проте ряд питань все ж залишаються недостатньо розв'язаними, зокрема щодо побудови ефективно діючого механізму державної підтримки аграрного сектору України в умовах ринкових перетворень.

Методика досліджень. У статті використовувалися загальноприйняті статистичні методи щодо аналітичного дослідження показників інноваційно – інвестиційного забезпечення розвитку аграрної галузі національної економіки України, пошук шляхів активізації та привабливості інвестицій в розвиток аграрного виробництва .

Результати досліджень.

Сьогодні для економіки України та її аграрної сфери характерне різке зниження показників інноваційної активності; збільшення тенденції зниження творчої діяльності підприємств в сфері нових технологій і нових видів продукції. Інноваційною діяльністю займається незначна кількість аграрних підприємств, переважна ж більшість із них взагалі в короткостроковій перспективі не ставлять перед собою таких завдань, посиляючись на нездоланні, в сучасних умовах, складності пошуку фінансування. Тому нині надзвичайно актуальним є розробка всіх аспектів розвитку інноваційної діяльності [14].

Крім того, інноваційна діяльність в аграрній сфері – один із найважливіших шляхів підвищення продуктивності агропромислового виробництва, добробуту сільських мешканців і, в цілому, населення України. Розвиток вітчизняного агропромислового комплексу потребує невідкладного наукового обґрунтування економічних відносин між суб'єктами господарювання в умовах ринкової економіки.

У сучасних умовах господарювання інноваційно-інвестиційний потенціал аграрних підприємств слід розглядати як багатoelementну систему, що характеризується складом, сукупністю кількісних і якісних характеристик усіх наявних ресурсів, пов'язаних з функціонуванням і розвитком підприємства. Слід врахувати вплив на них зовнішніх і внутрішніх чинників, можливості їх інтенсифікації у перспективі, які взаємодіють в агропромисловому виробництві як єдине ціле і спрямовані на ефективну реалізацію проектів, програм і стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК.

Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства – складний процес створення підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм для досягнення стабільного розвитку і ефективного здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності.

Інноваційний розвиток аграрної сфери не можливий без достатнього фінансового забезпечення. Сьогодні ключовою є проблема залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток та їх раціональне використання. Від розв'язання даної проблеми залежать можливості

подальшого економічного розвитку аграрного виробництва[2].

Останніми роками спостерігається поживлення інтересу до вітчизняних сільськогосподарських підприємств з боку міжнародних інвесторів. Цьому сприяє вдале географічне положення України, високий аграрний потенціал вітчизняної економіки, потенційно високий споживчий попит, сконцентрований на відносно компактній території тощо. Тому збільшення інноваційного інвестування в аграрний сектор можливо здійснити за допомогою створення венчурних фондів. Проте варто зазначити, що, якщо в міжнародній практиці головним призначенням венчурних фондів є впровадження інновацій, у вітчизняних реаліях венчурні фонди зазвичай використовують в цілях легальної оптимізації оподаткування

В Україні практично зруйнована державна система інноваційного відновлення агропромислового виробництва. Ринкові відносини без державного цінового регулювання виявились непридатними для обґрунтування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. За останні роки ціни на сільськогосподарську продукцію знизилися у 2-3 рази, а ціни на матеріально-технічні ресурси і техніку зросли у 3-5 разів. Без здійснення належних заходів становище в сільському господарстві погіршуватиметься, а тому доводиться констатувати, що, на жаль, організаційні аспекти інноваційної діяльності її аграрному секторі України не відповідають сучасним потребам.

В умовах ринкової економіки особливу увагу слід звернути на процес фінансування інноваційного розвитку. За офіційними даними Держкомстату [10], розмір фінансування інноваційної діяльності з різних можливих джерел за період з 2011 р по 2017 р зменшився в 1,6 рази (табл. 1).

Крім того слід зазначити ключову роль власних коштів підприємств або установ у фінансуванні інноваційних процесів, частка яких в середньому за 2011-2017 рр. становить 80,2%. Кошти державного бюджету на інноваційну діяльність в загальній сумі джерел фінансування складають в останні роки близько 1%.

Держава, визначивши стратегічну мету - через інвестиційно-інноваційну політику, повинно сприяти динамічному розвитку економіки країни як основи для підйому загального благополуччя населення, забезпечити випереджаюче в порівнянні з ростом валового внутрішнього продукту, зростання витрат на розвиток науково-технічного прогресу і заохочення інноваційної діяльності підприємств[5;15]. Аналіз фінансування інноваційної діяльності з боку держави за останні три роки дозволяє констатувати поступове зменшення коштів державного бюджету починаючи з 2015 р

Табл. 1. Динаміка обсягів фінансування інноваційної діяльності в Україні за джерелами, млн. грн.

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9 562,6	6 973,4	24,7	1 253,2	1311,3
2014*	7 695,9	6 540,3	344,1	138,7	672,8
2015*	13 813,7	13 427,0	55,1	58,6	273,0
2016*	23 229,5	22 036,0	179,0	23,4	991,1
2017*	9117,5	7704,3	22,8	38,3	1352,1

* Залучення коштів без урахування тимчасово окупованій території АР Крим, м Севастополь і частини зони проведення ООС
Джерело: [10]

Необхідно відзначити, що з 2015 р по 2017 р фінансування інноваційного розвитку країни за рахунок державного бюджету зменшилася з 344,1 млн грн до 22,8 млн грн, або в 15,1 рази. При цьому спостерігається негативне явище скорочення державних коштів на здійснення інноваційної діяльності в порівнянні з 2014 р, в 2015 р - на 289,0 млн. грн, в 2016 р - на 165,1 млн. грн, в 2017 р - на 321,3 млн. грн.

У розвинених країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60 - 90%, тоді як в Україні його значення не досягає одного відсотка, незважаючи на те, що Україна за кількістю вчених входить в першу десятку країн світу [3;12].

Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів і недостатністю стимулів і пільг, а й структурою економіки. При збереженні існуючої структури навіть при зростанні ВВП на 3-5% за рік неможливо досягти її реального розвитку, так як при існуючій структурі економіки зростання ВВП на 1% вимагає ще більшого зростання витрат для цього. Для досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки.

Встановлено, що основними причинами зниження інвестиційної активності в аграрній економіці були: тривалий економічний спад, зменшення валових національних заощаджень, інфляційні процеси та

зниження стійкості національної валюти, структурні деформації грошової маси, скорочення інвестиційних витрат бюджету при зростанні фінансування інвестицій із власних та залучених коштів підприємств, загострення кризи бюджетної системи, збільшення неплатежів, нестійкий фінансовий стан агропідприємств, дестабілізація процесів формування суспільного капіталу, незначне надходження прямих іноземних інвестицій, відсутність державної інвестиційної стратегії, недосконалість законодавства, повільний темп інституціональних реформ тощо.

Найбільше значення для забезпечення інвестиційної привабливості має виконання державою як суб'єкта управління багатьох об'єктивно необхідних та належних тільки їй функцій. У ринкових умовах функціонування економіки механізм державного регулювання інвестиційної політики передбачає систему функцій законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру[4;7].

Однією з головних проблем аграрного сектору економіки України є залучення реальних інвестиційних ресурсів. Крім того, за умов обмеженості внутрішніх ресурсів, найбільш привабливим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення підприємств мали б стати прямі іноземні інвестиції (рис.1).

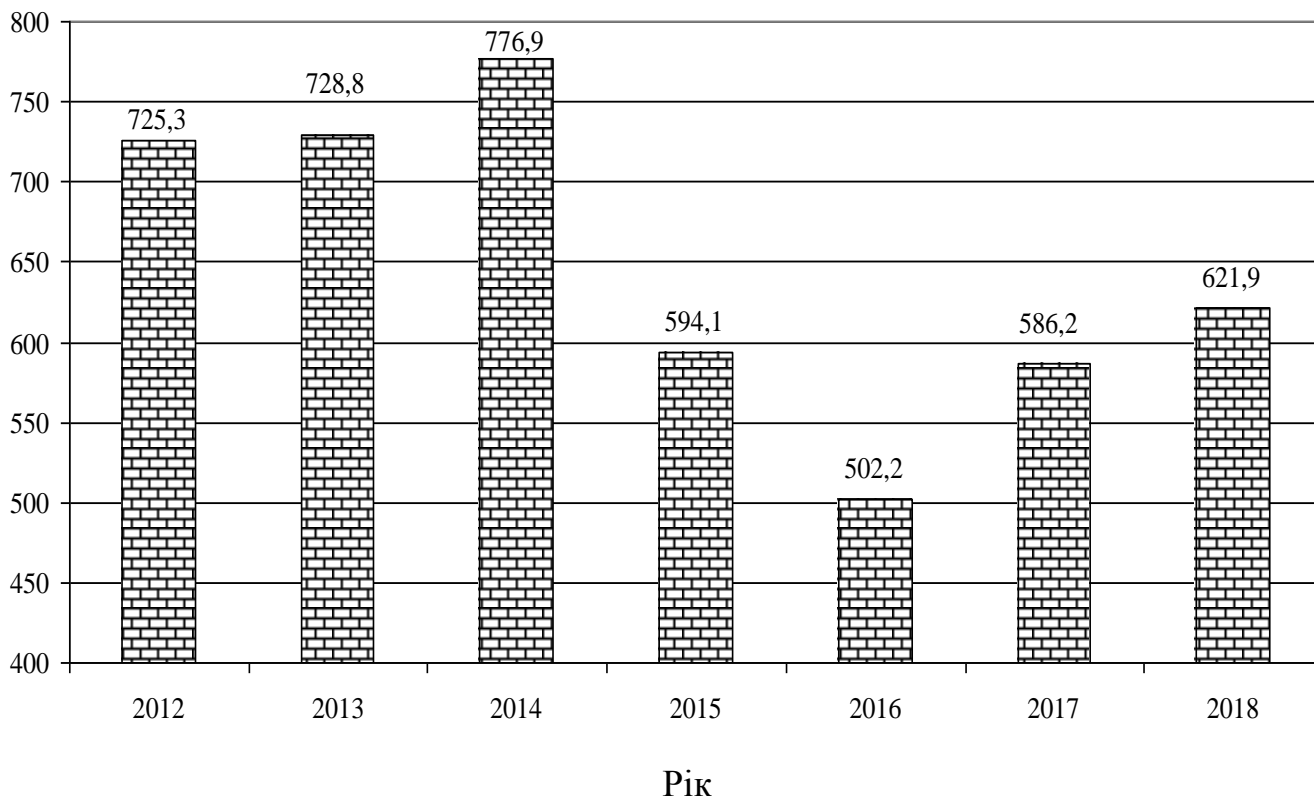

Рис.1.Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в сільське господарство України у 2012-2018 рр. (станом на 1 січня), млн. дол. США

Джерело : [10].

Дані рис.1 свідчать про те, що у розвиток підприємств аграрного сектору станом на 1 січня 2018 р. вкладено 621,9 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 1,6% загального обсягу іноземних інвестицій в Україну. Проте якщо порівняти з станом на початок 2012 р. вони зменшились на 14,3 відсотка. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в Україну, станом на 1 січня 2018 р. становив 39144,0 млн. дол. США, що на 22,2% менше обсягів інвестицій на початок 2012 р., та в порівнянні з станом на початок 2014 р. теж скоротились на 31,4%..

Основними інвесторами України у 2017 р. є країни: Кіпр (25,6%), Нідерланди (16,1%), Німеччина (4,6%), Австрія (3,2%), Велика Британія (5,5%), Франція (3,4%), інші країни (41,6%) [3;12].

Серед причин спаду обсягу залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни та аграрний сектор на першому місці посідають військові дії на сході України, недовіра до судової системи України, відсутність незмінних правил ведення бізнесу, відсутність інфраструктури для ведення бізнесу, а також нестабільність законодавчої бази, відсутність належного захисту інвесторів та недостатньої прибутковості інвестицій.

До основних інвестиційних ризиків щодо залучення інвестицій в Україну належать: політичні ризики; правові ризики; економічні ризики; фінансові ризики; банківські ризики [5;14].

Потенційно Україна є інвестиційно привабливою для інвесторів. Інвестиційна привабливість - це інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції перспективності розвитку й інвестиційного клімату, рівня розвитку інфраструктури управління, можливостей одержання інвестиційних ресурсів та інших чинників, що істотно впливають на формування прибутковості інвестицій і зменшення інвестиційних ризиків. За критеріями привабливості та пріоритетності галузей економіки України виділяють такі:

- стратегічні галузі, що забезпечують життєдіяльність держави - енергетика, транспорт, машинобудування, наука;
- пріоритетні галузі економіки, що забезпечують продовольчу безпеку держави - сільське господарство, харчова промисловість, торгівля;
- галузі інфраструктури - виробнича та соціальна інфраструктура.

Для інвесторів пріоритетними є галузі та підприємства, які мають високий інноваційний потенціал і здатні забезпечити приріст рентабельності капіталу. Найбільш пріоритетними й одночасно прибутковими сферами агропромислового комплексу країни, у тому числі для іноземного інвестування, є:

- впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур й утримання худоби та птиці;

- відновлення та модернізація на базі нових технологій підприємств переробної та харчової промисловості, а також тих, що займаються заготівлею і зберіганням сільськогосподарської продукції;
- створення потужностей і сировинної бази для виробництва тари й нових пакувальних матеріалів;
- розвиток сільськогосподарського машинобудування і виробництво технологічного обладнання для олієжирової, м'ясо-молочної, борошно-мельно-круп'яної та хлібопекарської промисловості; виробництво ефективних хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин і тварин;

Для формування привабливості АПК необхідна, насамперед, політична стабільність в Україні, а також проведення політики невтручання в господарську діяльність суб'єктів господарювання, яка гарантує надходження додаткових інвестицій. Також, значною проблемою для інвесторів є законодавча система в Україні. Так, зокрема, внаслідок недосконалої судової системи інвестор не завжди може захистити свої інтереси, що шкодить інвестиційному іміджу держави.

Важливою складовою інвестиційного розвитку економіки України є залучення і освоєння капітальних інвестицій в різні сфери економічної діяльності (рис.2)

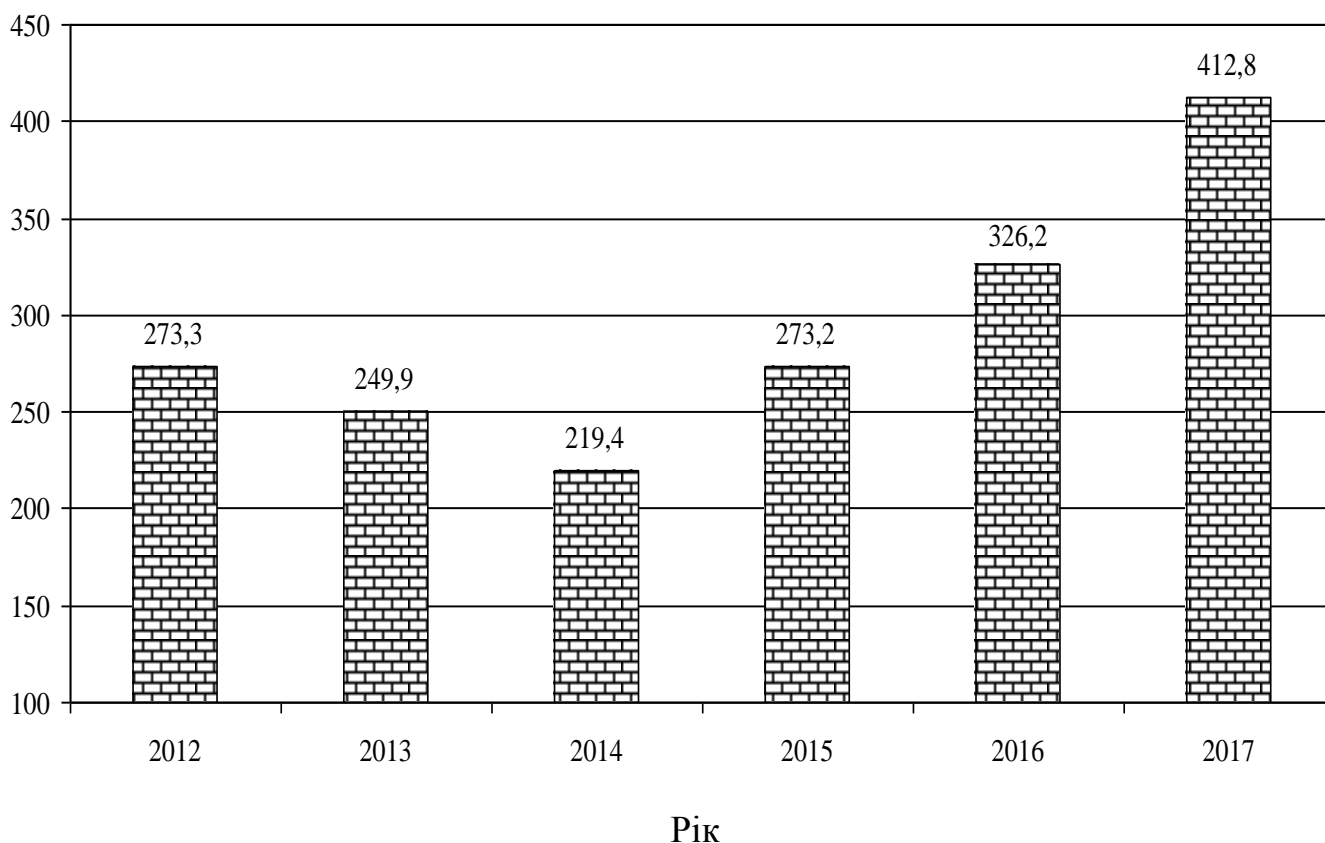

Рис.2. Динаміка обсягів капітальних інвестицій в економіку України, млрд. грн. Джерело: [10]

Так загальний обсяг капітальних інвестицій, вкладених в основний капітал економіки в цілому збільшився в 2018 р. і становив 412,8 млрд. грн., а в порівнянні з 2012 р. збільшився у 1,51 рази. Найбільший ріст капітальних інвестицій В 2017 році зафіксовано в Херсонській області - на 50,7%, Запорізькій - на 47,4%, Донецькій - на 44,5%, Тернопільській - на 42,3%, Вінницькій - на 40%. У галузевому розрізі найбільше зростання інвестицій зафіксовано в охороні здоров'я - на 89,5%, освіті - на 68,4%, в держуправлінні, обороні і обов'язковому соцстрахуванні - на 44,9%; на підприємствах транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності - на 42,2%.

Вагому частку капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання та транспортні засоби - 47,6%, в будівлі і споруди - 44,8% всіх інвестицій.

У сільському, лісовому і рибному господарствах цей показник зріс на 31,2%, в промисловості - на 23,4%[1;10].

На сьогодні, аграрний сектор економіки, незважаючи на його пріоритетне значення в національній економіці країни, залишається в найбільш складному становищі. Навіть за рахунок усіх джерел фінансування інвестиційний процес нині не забезпечує не тільки розширеного, а навіть і простого розширення спожитих у процесі виробничої діяльності основних засобів. За даними (рис.3) проаналізуємо динаміку обсягу капітальних інвестицій в аграрний сектор.

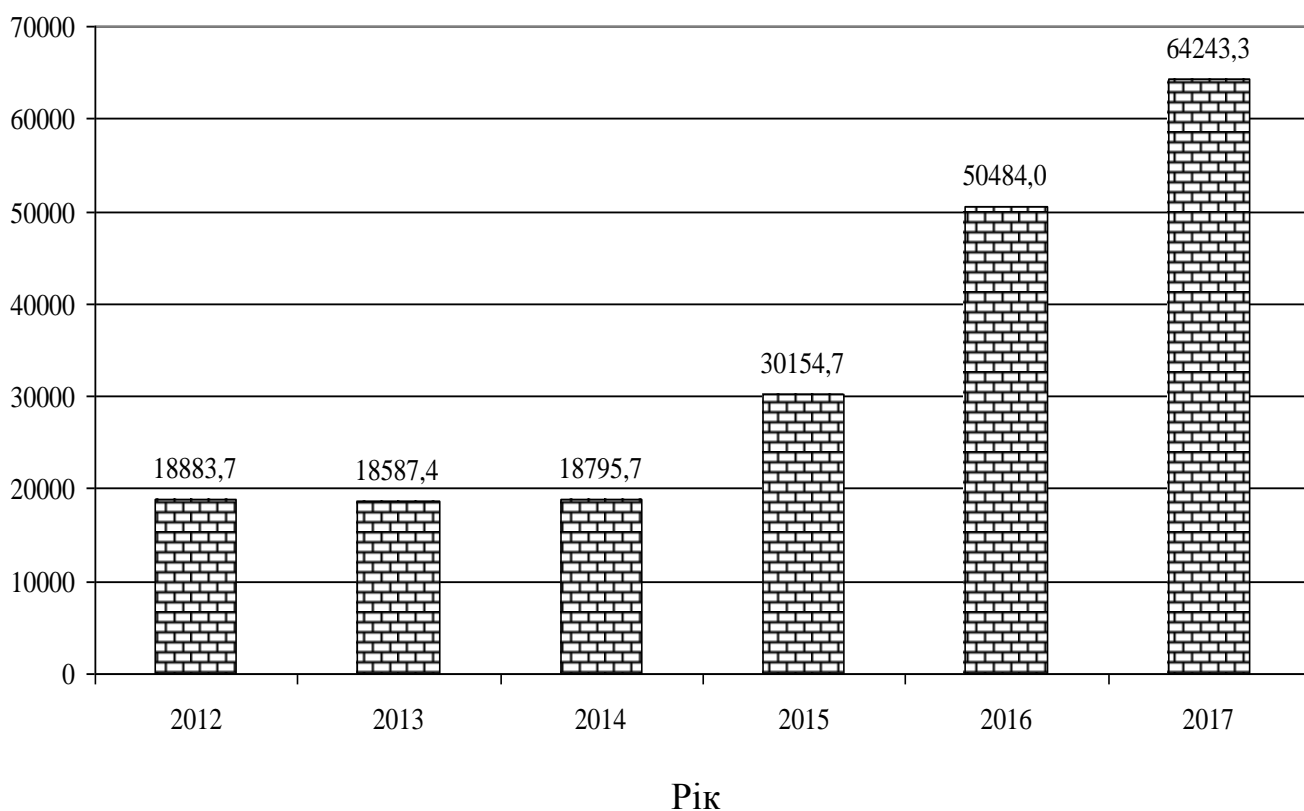

Рис.3. Динаміка обсягів капітальних інвестицій в аграрний сектор України за 2012 – 2017 рр., млн.грн. Джерело: [10].

Обсяг капітальних інвестицій в аграрний сектор, за досліджуваний період збільшився в 3,4 рази, хоча обсяги вкладень залишаються значно нижчими від потреби. Крім того зростає частка капітальних інвестицій в аграрний сектор. Якщо в 2012 р. частка інвестицій в аграрне виробництво складала 6,9 відсотка від загального обсягу капітальних інвестицій, тоді як в 2017 р. 15,6 відсотка. Відновлення позитивної динаміки інвестицій вимагає радикальних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості галузей національної економіки, зокрема аграрної галузі. Для стимулювання припливу інвестицій в економіку, утворення інвестиційно-привабливого середовища й активізації інвестиційної діяльності державі потрібно вдосконалювати структуру аграрної економіки, формувати ринок землі, запроваджувати іпотечне кредитування підприємств аграрного сектору, удосконалювати ринкову інфраструктуру аграрного сектору та систему управління й мінімізації ризиків [7;15].

Галузева структура означає розподіл капітальних вкладень за основними галузями економіки. Вона вважається прогресивною, якщо абсолютно й відносно збільшуються капіталовкладення у розвиток провідних галузей, які сприяють науково-технічному прогресу. До таких насамперед належать машинобудування, точне приладобудування, хімічна промисловість, розвиток комп'ютерних технологій тощо. Меншу частку займають такі галузі: житлове господарство, транспорт і зв'язок, будівництво об'єктів виробничої та невиробничої сфер, сільське господарство. Стан галузевої структури капітальних вкладень визначає темпи науково-технічного прогресу, ефективність функціонування економіки.

Важливим є проаналізувати структуру капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності в середньому за 2013-2017рр. (рис.4).

Рис.4. Структура капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності в середньому за 2013- 2017 рр.,% Джерело: [10].

Аналіз даних рисунка свідчить про те, що провідними сферами економічної діяльності за обсягами капітальних інвестицій в середньому за 2013-2017рр. залишаються: промисловість – 36,0%, будівництво – 14,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 12,3 %, торгівля – 8,6%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,4%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,6%., фінансова та страхова діяльність –2,4%, освіта-0,6%, охорона здоров'я, та надання соціальної допомоги – 1,1%, інші види економічної діяльності – 11,4%.

Проте , якщо проаналізувати частку капітальних інвестицій у цих сферах економічної діяльності за 2017р., то спостерігається значний ріст капітальних інвестицій в аграрний сектор, частка яких складає 15,6%, освіти-0,9%, охороні здоров'я - 1,6%. Зменшилась частка капітальних інвестицій у промисловість на 1,3 відсотка, будівництво на 2,0 відсотка, фінансову і страхову діяльність на 0,5 відсотка.

Нині одним із основних та пріоритетних завдань, як розвитку аграрного сектору зокрема, так і розвитку національної економіки взагалі, є поліпшення інвестиційної привабливості економіки з метою залучення якомога більших обсягів інвестицій до національного товаровиробника за рахунок різних джерел фінансування [2;4]. Розглянемо структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування в аграрний сектор економіки України (рис.5).

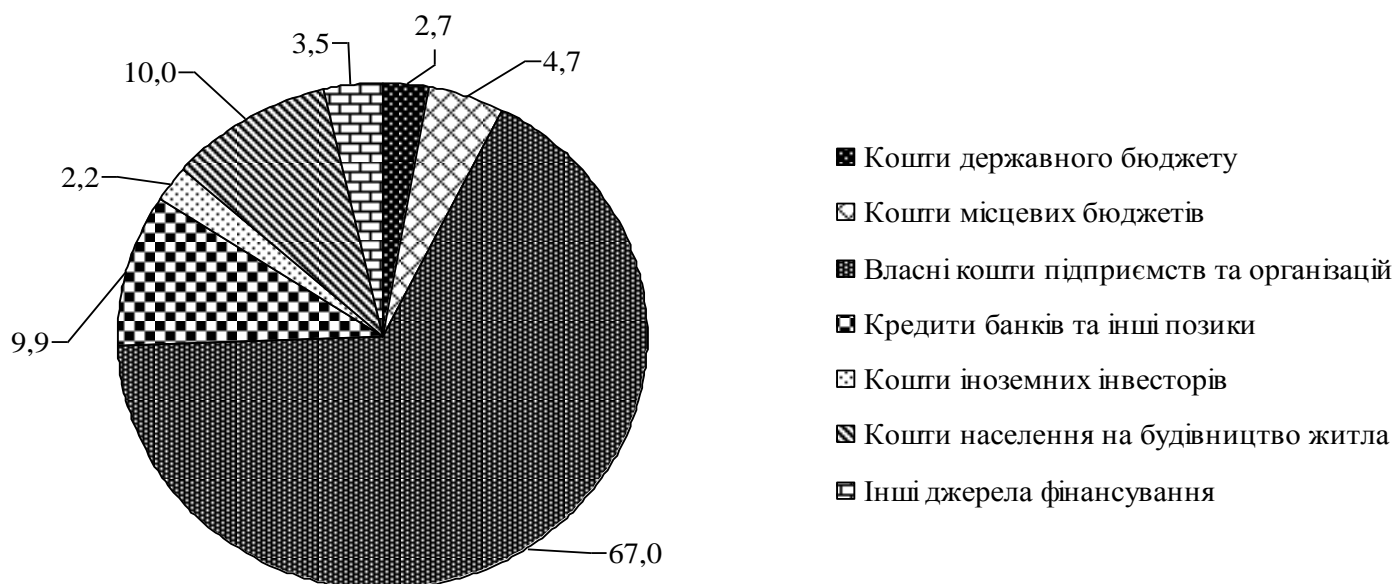

Рис.5. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в аграрний сектор у середньому за 2012-2017рр.% Джерело: [10].

Як свідчать наведені у рис 5 дані, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій у вітчизняному сільському господарстві, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, частка яких у

загальному обсязі інвестицій в середньому за 2012-2017 рр. становила 67,0 відсотка, проте в 2017 році ця частка досягла 71,3%. З цього можна зробити висновок, що основне навантаження по інвестиціям несуть самі аграрні підприємства, фактично фінансуючи виробництво з власного прибутку.

Наступним за обсягом джерелом фінансування, особливо в останні роки, виступають державний та місцеві бюджети, завдяки яким у 2017 р. було освоєно 9,8% капіталовкладень, що збільшилось на 2,4 відсотка проти середнього значення за 2012-2017рр.

Важливим джерелом фінансування розвитку в економіці є банківські кредити, проте частка банків в інвестиціях в аграрний бізнес за останні 5 років знизилася з 16,1 % у 2012 р. до 7,1 % у 2016 р., до 5,2 % у 2017 році. В середньому за 5 років їх частка становила 9,9%.

Можна привести доволі багато причин такої незначної долі банків в кредитуванні інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Але це не змінює того факту, що банківська система не виконує одну з ключових своїх функцій – кредитування розвитку реального сектора економіки, а саме – агросектора як рушійної сили сучасного економічного зростання в Україні.

Крім того в середньому за 2012 - 2017 рр. частка коштів населення на будівництво житла складає – 10,0%, коштів іноземних інвесторів – 2,2%, інших джерел фінансування 3,5 %.

Відновлення позитивної динаміки інвестицій вимагає радикальних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості галузі та найшвидшої макроекономічної стабілізації у державі [13].

Виходячи із сучасного стану системи орієнтирів інвестиційного процесу в Україні, обґрунтовуються такі напрями інвестиційної політики: заохочення приватних капіталовкладень у виробничу сферу та скорочення частки державних; стимулювання інвестицій, спрямованих на створення ресурсозберігаючих технологій; сприяння переміщенню капіталу в наукомісткі галузі; залучення іноземних інвестицій. [14;19].

З цією метою потрібні якісні зміни в інвестуванні: ефективно поєднання інвестицій та інновацій. Інвестиції повинні бути інноваційними з одного боку, з іншого - такими, що сприяють прогресивним структурним змінам економіки.

Метою побудови інвестиційно-орієнтованої моделі розвитку АПК як фактора забезпечення результативного розвитку відповідно з соціально-економічною стратегією є залучення всіх наявних важелів, механізмів та інструментів використання інвестиційного потенціалу задля забезпечення

позитивних структурних зрушень в економіці[5:15].

У складних економічних умовах, що склалися в Україні, потреба в інвестиційних ресурсах на оновлення матеріально-технічної бази постійно зростає. Така ситуація вимагає пошуку нових схем, джерел інвестування та розробки довгострокової програми фінансового забезпечення. З цією метою необхідно забезпечити інвестиційну спрямованість бюджетного планування з можливим поділом бюджету будь-якого регіону на три частини: поточні витрати, інвестиційний розвиток і залучення коштів населення регіону до розвитку аграрної сфери регіону на принципово нових засадах [9].

Модернізація вітчизняного аграрного сектору вимагає також ефективної організації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. В сучасних умовах необхідно, насамперед, прискорити освоєння наукових досягнень в аграрному секторі, так як використання наукової та наукоємної продукції сприяє підвищенню результативності виробництва, продуктивності праці та ефективності функціонування агропромислових та обслуговуючих підприємств. Саме перспективні та наукомісткі технології в істотній мірі допоможуть підвищити конкурентоспроможність вітчизняного аграрного сектору та забезпечити йому гідне місце на світовому аграрному ринку. Проблемами фінансування інноваційної діяльності в Україні є:

- повільне впровадження нових технологій у виробництво, що призводить до уповільнення процесу окупності інвестицій, є непривабливим і ризикованим в сучасному стані економіки країни;
- відсутність ефективного механізму трансформації знань в практичне їх використання;
- орієнтація державної економіки розвитку, перш за все на реформи серед базових галузей економіки, відповідно, недолік державних коштів на інвестування в інноваційну діяльність;
- відсутність злагодженого механізму банківської системи з надання довгострокових кредитів;
- збройний конфлікт на сході країни, що викликає негативний приріст іноземних інвестицій з-за нестабільності економіки;
- нестабільність валютного курсу;
- широкомасштабна корумпованість;
- низький рівень захищеності права власності;
- нерозвиненість логістичної системи, знову ж уповільнює як сам процес впровадження інновацій, так і в подальшому його дифузю.

Висновки. Дослідження багатьох науковців свідчить про те, що аграрний сектор економіки, незважаючи на його пріоритетне значення в національній економіці країни, залишається в найбільш складному

становищі. Навіть за рахунок усіх джерел фінансування інвестиційний процес нині не забезпечує не тільки розширеного, а навіть і простого відтворення спожитих у процесі виробничої діяльності основних засобів. За таких умов руйнівні процеси матеріально-ресурсного потенціалу можуть призвести до катастрофічної некерованої ситуації

У найближчій і довготерміновій перспективі в аграрних підприємствах врахування інноваційного чинника повинно бути однією з вирішальних умов подальшого розвитку суб'єктів господарювання. Такий підхід дасть змогу поєднати ефективність інноваційно господарської діяльності суб'єктів господарювання аграрної сфери, а отже, слугуватиме в досягненні ними стратегічних цілей. Враховуючи вищезазначене необхідно відмітити, що для фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної сфери необхідно:

- забезпечити організацію конкурентоспроможного виробництва аграрно-продовольчої продукції, що можливо завдяки концентрації інвестицій у пріоритетних сферах, зокрема здійсненню інвестицій в розвиток людського капіталу;

- переорієнтувати інвестиції у розвиток галузей сільського господарства з порівняно високою інтенсивністю виробництва, що сьогодні потребують якнайшвидшого відродження на новій техніко-технологічній основі;

- впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти будівництва промислових об'єктів з переробки енергетичних продуктів.

Подальший розвиток аграрного сектору економіки України визначається рівнем інвестиційних можливостей та інвестиційною привабливістю галузі. Пріоритетними напрямками реалізації аграрної політики є нарощування виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, збільшення експорту сільськогосподарської продукції, розвиток інфраструктури аграрного ринку, формування цілісної системи фінансово-кредитного забезпечення агропромислового комплексу, вдосконалення механізмів реалізації та захисту прав громадян на землю, а також створення привабливих умов для розвитку соціальної сфери села. Для реалізації цих завдань і потрібні іноземні інвестиції, що через низку причин надходять в економіку нашої країни поки що в недостатньому обсязі..

Таким чином, мобілізація внутрішніх резервів і використання зарубіжних інвестицій дозволить закласти основи підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

Необхідно відмітити, що важливими інструментами також є

реформування нормативно-правового аспекту захисту права власності; впровадження відкритої системи фінансування, тобто прозорість в розпорядженні інвестиціями для демонстрації іноземним інвесторам зниження рівня корумпованості; поширення інформації про ефективність впровадження інновацій.

Одночасно політика стимулювання наукової та інноваційної діяльності забезпечить динамічний розвиток всієї економіки і буде фундаментальною основою для поліпшення рівня життя населення.

Література

1. Аналітична довідка Міністерства освіти та науки України "Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науковоїтехнічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік". URL:: <http://mon.gov.ua>
2. Башкатова С.В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за рахунок власних фінансових ресурсів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2009. С. 1–2.
3. Бицюра Ю. Структурні зрушення в економіці європейських країн. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 63–72.
4. Івченко Н.М. Інвестування у галузі сільського господарства як пріоритетна сфера ефективного функціонування національної економіки України. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2013. № 1. С. 24–30.
5. Інноваційна Україна — 2020: Національна доповідь / За ред. В.М. Гейця та ін. Київ : НАН України, 2015. 336 с.
6. Innovation Union Scoreboard 2015]. URL:: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius12015_en.pdf
7. Кравчук Н. І. Сучасний рівень інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1 (11). С. 26–31.
8. Лупенко Ю. О. Фінансування інвестицій у сільськогосподарське виробництво. *Економіка АПК*. 2010. №10. С. 122–125.
9. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 1(6). С. 59–65.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Офіційний сайт World Economic Forum The Global Competitiveness Report 2016—2017 : URL : <http://www.weforum.org/reports/global>

competitivenessreport2016i2017

12. Офіційний сайт статистичної організації Європейської комісії. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

13. Понедільчук Т.В. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіці України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 1 (42). С. 276–281.

14. Савіцька С.І. Інвестиційний розвиток сільського господарства в сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. С. 16–19.

15. Андрощук Г.О., Жилияєв І.Б., Чижевський Б.Г., Шевченко М.М. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Київ : Парламентське видавництво, 2009. 632 с.

16. Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by Sectors of Performance. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

17. Федорак В. І. Інвестиційне забезпечення технічного оновлення аграрних підприємств Прикарпаття. *Економіка АПК*. 2009. №6. С. 69–72.

18. Федулова Л. І., Мазаракі А. А., Андрощук Г. О. Інноваційна політика: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет. 2012. 604 с.

19. Хвесик М. А. Стратегічні альтернативи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка АПК*. 2011. №7. С. 150–151.

References

1. An analytical certificate of the Department of education and science of Ukraine "Status of development of science and engineering, results of scientific, scientific and technical, innovative activity, transfer of technologies during 2015 year. URL: <http://mon.gov.ua> (in Ukrainian).

2. Bashkatova S.V. The financial providing of innovative activity of business entities due to the own financial resources. *Scientific papers of Kirovohrad national technical university. Economic sciences*. 2009. С. 1-2 (in Ukrainian).

3. Bytsiura. Yu. The structural changes in the economy of european countries. *Foreign trade: economy, finances, law*. 2016, no. 3, С. 63–72 (in Ukrainian).

4. Ivchenko N. M. Investing in agriculture as a priority sphere of an effective functioning of national economy of Ukraine. *Visnyk of Sumy National Agrarian University*. 2013, no. 1, pp. 24–30 (in Ukrainian).

5. Innovative Ukraine - 2020: National report/ Edited by V.M. Heits and

others. Kyiv : NAS of Ukraine, 2015. 336 p. (in Ukrainian).

6. Innovation Union Scoreboard 2015]. RL:http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius1_2015_en.pdf. (in Ukrainian).

7. Kravchuk N.I. Modern level of investment activity of agricultural enterprises. *Economics. Management. Innovations*, 2014, no. 1 (11), pp. 26–31 (in Ukrainian).

8. Lupenko Yu. O. Financing of investments in agricultural production. *Economics of agro-industrial complex*, 2010, no. 10. pp. 122–125 (in Ukrainian).

9. Nosova O. V. Investment climate in Ukraine: basic directions of improvement. *Strategic priorities*, 2008, no. 1 (6), pp. 59–65 (in Ukrainian).

10. Official web-site of the Government service of statistics of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian).

11. Official web-site of the World Economic Forum The Global Competitiveness Report 2016-2017 : URL:<http://www.weforum.org/reports/globalcompetitivenessreport1201612017> (in Ukrainian).

12. Official web-site of the statistical organization of the European commission. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> (in Ukrainian).

13. Ponedilchuk T. V.. Analysis of dynamics of capital investments in the economy of Ukraine. *Naukovyi visnyk of Uzhhorod University*, 2014, no. 1 (42), pp. 276–281 (in Ukrainian).

14. Savitska S. I. Investment development of agriculture in modern conditions. *Visnyk of Khmelnytskyi National University*, 2010, no. 2, pp. 16–19 (in Ukrainian).

15. Androshshuk H. O., Zhylliaev I. B., Chizhevskyi B. H, Shevchenko M.M. Strategy of innovative development of Ukraine on 2010-2020 under conditions of globalization challenges. Kyiv : Parliamentary publishing, 2009. 632 p. (in Ukrainian).

16. Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by of Sectors of of of Performance. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database. [in Ukrainian].

17. Fedorak V. I. .Investment providing of a technical updating of agrarian enterprises of Prykarpattya. *Economics of. agro-industrial complex*. 2009, no. 6. pp. 69–72 (in Ukrainian).

18. Fedulova L. I., Mazaraki A. A., Androshshuk H. O. Innovative politics: textbook for students of higher educational institutions..Kyiv, National University of Trade and Economies, 2012. 604 p. (in Ukrainian).

19. Khvesyuk M. A. Strategic alternatives of the investment providing of innovative development of agroindustrial complex of Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*, 2011, no. 7, pp. 150–151 (in Ukrainian).

Аннотация

Гузар Б.С., Прокопчук Е.Т., Мельник К.Н.

Инновационно - инвестиционное обеспечение развития аграрного сектора национальной экономики Украины

Аграрная сфера экономики - один из важнейших элементов экономической системы Украины, которая определяет место национальной экономики в международном разделении труда, динамику ее конкурентоспособности и тому подобное. Поэтому основной задачей современной государственной экономической политики является разработка и осуществление мероприятий по ускорению развития аграрной сферы экономики. К сожалению, на сегодня финансово-экономическое состояние аграрного сектора и уровень его развития в условиях рыночных преобразований претерпел значительную разрушения. Указанные обстоятельства обуславливают проведения государством активной политики по обеспечению финансовой стабилизации предприятий и укреплению их финансового состояния.

Реализация инновационно-инвестиционной модели развития сельского хозяйства предполагает необходимость постоянного совершенствования государственной инновационно инвестиционной политики как составляющей аграрной политики и элемента государственного регулирования сферой экономики. Так, основным из задач аграрной инновационно-инвестиционной политики на ближайшую перспективу является обеспечение стимулирования инновационно-инвестиционных процессов путем поступления инвестиционных ресурсов за счет различных источников финансирования и эффективного их использования.

В статье значительное внимание уделяется современному состоянию инвестиционного климата и проблемам инноваций - инвестиционного обеспечения развития аграрного сектора национальной экономики Украины.

Анализ динамики и структуры инноваций и инвестиций в аграрный сектор показал, что за последние годы значительно уменьшились объемы прямых иностранных инвестиций. Среди причин спада объема привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику страны и аграрный сектор на первом месте занимают военные действия на востоке Украины, недоверие к судебной системе Украины, отсутствие постоянных правил ведения бизнеса, отсутствие инфраструктуры для ведения бизнеса, а также нестабильность законодательной базы, отсутствие надлежащего защиты инвесторов и недостаточной доходности инвестиций. Объем капитальных инвестиций в аграрный сектор, за исследуемый период увеличился в 3,4 раза, хотя объемы вложений остаются значительно ниже потребности. Кроме того растет доля капитальных инвестиций в аграрный сектор. Если в 2012 г. доля инвестиций в аграрное производство составляла 6,9 процента от общего объема капитальных инвестиций, то в 2017 г. - 15,6 процента.

Проанализированы объемы прямых иностранных инвестиций привлеченных в аграрный сектор. Также рассматривается структура капитальных инвестиций и инноваций по источникам их финансирования.

Определены основные пути использования капитальных инвестиций и приоритетные направления повышения инвестиционной привлекательности.

Проведено критический анализ динамики прямых иностранных инвестиций в основные виды экономической деятельности и аграрный сектор.

Исследовано состояние инвестиционного климата в Украине и его особенности на

современном этапе развития в условиях рыночной экономики и евроинтеграции.

Выделены основные причины ухудшения инвестиционной среды и сосредоточено внимание на положительных шагах по повышению инвестиционной привлекательности Украины.

Определены основные направления совершенствования механизмов финансового обеспечения инвестиционно - инновационной деятельности.

Ключевые слова: национальная экономика, аграрный сектор, инвестиции, инновации, инвестиционная деятельность, инновационное развитие, прямые иностранные инвестиции, источники финансирования, капитальные инвестиции, собственные средства, средства государственного бюджета, иностранные инвесторы, кредиты банка.

Annotation

Huzar B.S., Prokopchuk O.T., Melnyk K.M.

Innovative and investment providing of development of an agrarian sector of national economy of Ukraine

An agrarian sphere of economy is one of the major elements of the economic system of Ukraine that determines the location of national economy in the international division of labor, dynamics of its competitiveness and others. Therefore the basic task of a modern public economic policy are the development and the realization of events for the acceleration of development of agrarian sphere of economy. Unfortunately, today the financial and economic state of agrarian sector and the level of its development under the conditions of market transformations has a considerable destruction. The marked circumstances predetermine a realization of active State politics on providing the financial stabilizing of enterprises and strengthening their financial state.

Realization of innovative-investment model of development of agriculture envisages the necessity of a permanent improvement of a state innovative- investment politics as a component of agrarian politics and an element of a government control by the sphere of economy. So, the main task of the agrarian innovative-investment politics for the nearest term is the providing of stimulation of innovative-investment processes by means of investment resources due to the different sourcings of financing and their effective use. In the article a considerable attention is attended to the modern state of investment climate and problems of innovative - investment providing of development of agrarian sector of national economy of Ukraine

The analysis of dynamics and structure of innovations and investments in an agrarian sector showed , that in the last few years the volumes of direct foreign investments has diminished considerably. Among the reasons of recession of volume of attracting direct foreign investments in the economy of country and agrarian sector military operations on the east of Ukraine take the first place, mistrust to the judicial system of Ukraine, absence of unchanging rules of doing business, absence of infrastructure for doing business, and also instability of legislative base, absence of a proper defence of investors and insufficient profitability of investments. The volume of capital investments in an agrarian sector, for an investigated period has increased in 3,4 times, although the volumes of investments remain considerably below from a necessity. In addition a part of capital investments in an agrarian sector grows. In 2012 a part of investments in an agrarian production amounted 6,9 percent from the general volume of capital investments, in 2017 it was 15,6 percent.

The volumes of a direct foreign investments attracted in an agrarian sector are analysed. The structure of capital investments and innovations on the sources of their financing is also examined. The basic ways of use of capital investments and priority directions of increase of investment attractiveness are defined. The critical review of dynamics of direct foreign investments to the basis types of economic activity and agrarian sector is conducted. The state of investment climate in Ukraine and its particularities on the modern stage of development in under conditions of market economy and European integration is investigated. Principal reasons of worsening of investment environment are distinguished and attention for positive steps to the increase of investment attractiveness of Ukraine is considered. Basic directions of improvement of mechanisms of the financial providing of investment- innovative activity are determined

Key words: *national economy, agrarian sector, investments, innovations, investment activity, innovative development, direct foreign investments, sourcings of financing, capital investments, personal funds, money of the state budget, foreign investors, bank credits.*

УДК 338.27

DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-160-176

СУЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ПРОГНОЗНОГО МОДЕЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Л. В. Транченко, доктор економічних наук

О. М. Транченко, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

В умовах інтеграції України до світового економічного простору аграрний сектор є однією з пріоритетних та стратегічно важливих галузей національної економіки. Тому метою дослідження є вивчення, аналіз та розробка фінансово-економічних методів для вибору пріоритетних напрямів аграрного сектору регіону як основи стратегічного планування та прогнозування, а також вдосконалення результатів за допомогою кількісних характеристик альтернативних сценаріїв.

Ключові слова: *стратегія, управління, прогнозування, планування, методи, моделювання.*

Постановка проблеми. Сучасний етап переходу до іншої моделі національної економіки на регіональному рівні повинен відзначитися формуванням довгострокових пріоритетів розвитку, спрямованих як на подолання сьогоденних викликів, зокрема глобалізаційних та суспільно-політичних, розвиток традиційних для української економіки галузей, так і